

claro semine super regale solum potentiae vestrae A
usque in finem sæculi sedere permittat, pro æterna
sanctæ suæ Ecclesiæ universali exaltatione et fidei
orthodoxæ defensione.

Sed peto, excellentissimi filii, ut imitatores vestri Christianissimi genitoris efficiamini, ejusque Deo placita sequentes vestigia, ut sicut ipse operibus omnibus gentibus demonstravit, ita quoque et vos bonum quod cœpistis opus perficere studeatis, et viriliter cum eo decertare, quatenus amplissima sanctæ Dei Ecclesiæ procuretur exaltatio, dum vestro auxilio beatus Petrus receperit justitias suas, dignamque ex hoc coram Deo et angelis ejus, eodem principe apostolorum beato Petro interveniente, cœlestium præmiorum recipiatis remunerationem, et vestri nominis memoria ^a laudabilis maneat in sæculum sæculi divulgata. Deus autem omnipotens, qui cuncta ex nihilo suæ potentiae verbo firmavit, suis vos divinis adherere faciens mandatis, vestra in beneplacito suo dirigat studia, tribuatque vobis prudentiæ industriam, qualiter regni culmen gubernare valeatis, atque adversantium gentium nationes vestris subjiciat pedibus, et sicut in præsentī vīa regalem vobis concessit dignitatem, ita quoque et cœlestia vobis conferat præmiorum gaudia.

EPISTOLA XXIII.

Item exemplar epistolæ ejusdem papæ ad domnum Carolum et Carolomanum reges directæ, in qua continentur gratiarum actiones et uberrimæ benedictiones.

Domnis excellentissimis filiis Carolo et Carolomanno regibus Francorum et patriciis Romanorum, C
Paulus papa.

Missam relationem excellentiæ vestræ, deferen-

^a Lamb., *laudabili fama maneat.*

^b Grets. et Lamb., *vestra quam inhanter ample-*

libus harum gerulis, Droctegando scilicet et religiosi abbatibus, suscipientes votivo sumus incolomitatis vestræ nuntio relevati, optantes ut vitam actusque vestros sua misericordia Dominus et protegat et disponat, atque ad perfectam perducat ætatem. Per easdem siquidem syllabas innotuistis maximam vos tenere verecundiam in id quod interim munerum commoda per harum latores nobis dirigere non valuistis. Sed quid est, dulcissimi atque amantissimi filii, victoriosissimi reges, quod nos muneribus vestris lætificare inhiatis? Nulla enim alia munera desideramus, quam vestræ incolomitatis prosperitatem sedule addiscere, et de vestris profectibus gratulari. Hæc est locupletatio nostra ^b vestram, quam inhanter amplectamur, exultationibus jucuuditatem. Hæc est exaltatio sanctæ Dei Ecclesiæ, et defensio fidei orthodoxæ, vestræ protectionis integritas. Vos quippe Dominus elegit præ omnibus regibus, et liberatores sanctæ suæ catholicæ et apostolicæ constituit Ecclesiæ, et in reges per manus beati Petri ungui dignatus est.

Sed omnipotens Dominus, per quem reges regnant, ad perfectam vos perducat ætatem, et solum regni vobis, vestroque præclaro semini, ævis prosperisque temporibus ad exaltationem sanctæ suæ Ecclesiæ, et amplissimam Christianorum orthodoxæ fidei defensionem concedat possidendum, tribuens vobis e cœlo victorias, omnesque barbaras nationes vestris Deo imitabilibus subjiciens vestigiis, et æternæ vitæ gaudia largiri dignetur; quatenus sicut in præsentī vita regnatis, et venturo in sæculo cum Christo regnare mereamini; dicatque omnis populus: ^c Amen, fiat, fiat. Bene valete.

etitur exultationis jucunditas. Hæc est.

^c Grets., psalmo cv.

EPISTOLARUM PAULI LABBEANA SYLLOGE.

EPISTOLA PRIMA.

PAULI ELECTI PAPÆ I ^a AD PIPPINUM REGEM.

De ipsius electione ad pontificatum, ante consecrationem scripta. Spondet se in ea fide et concordia, quam Stephanus decessor ejus Pippino regi pactus est, cum suis permansurum.

Domino excellentissimo filio Pippino Francorum et patricio Romanorum, Paulus diaconus, et in Dei nomine electus sanctæ sedis apostolicæ.

Cum gravi gemitu, et immenso mœrore cordis, innotescimus a Deo protectæ excellentiæ tuæ, pontentissime victor rex, Dei vocatione de hac luce ad æternam requiem esse subtractum sanctæ recordationis dominum et germanum meum Stephanum papam, in cujus etiam transitu et ipsi lapides, si dici

^a Epistolæ istæ, sicut et præcedentes a me primum integræ in hanc collectionem translatae, ex Codice Carolino desumptæ a Labbeo sunt, et suo ordine referendæ fuissent; sed in typographorum commodum, ne cogentur toties Labbeum depo-

potest, nobiscum flentes lacrymaverunt. In cujus apostolatus ordinem a cuncta populorum cetera mea infelicitas electa est. Et dum hæc agerentur, convenit Romam Immo Christianissimæ excellentiæ tuæ missus; et cum eo loquentes una cum nostris optimatibus, aptum perspeximus eum hic detineri, donec Dei providentia sacra apostolica benedictione illustrati fuisset, et tunc plenius satisfactus de nostra vel cuncti populi puritate et dilectione, quam erga tuam benignissimam excellentiam et cunctam gentem Francorum gerimus, eum ad vos repedandum cum nostris missis apostolicis absolveremus. Quoniam nos pro certo cognoscas, excellentissime et a Deo protecte noster post Deum auxiliator et

nere, iterumque resumere cum periculo errandi (absim enim longe a loco Editionis), hic una continuata serie cum cæteris a Labbeo adjectis hic dare constitui. Mansi.

defensor rex, quod firmi et robusti usque ad animam et sanguinis nostri effusionem, in ea fide et dilectione et charitatis concordia, atque pacis fœdere, quæ præfatus beatissimæ memoriæ dominus et germanus meus sanctissimus pontifex vobiscum confirmavit, permanentes, cum nostro populo remanebimus usque in finem. Unde et indesinenter extensis palmis ad cœlum pro vitæ incolumitate excellentiæ tuæ, atque dulcissimorum filiorum, et excellentissimæ reginæ sospitate, Domini Dei nostri exoramus clementiam, ut semper tuum auxilium et firmissima protectio extendatur super nos. Incolumem excellentiam tuam gratia superna custodiat.

EPISTOLA II.

AD PIPPINUM REGEM.

Accusat inter cætera Desiderium regem quod promissas Ecclesiæ Romanæ civitates non restituat, oratque ut illum ad has reddendas impellat, et ne aliis litteris suis, quas de laxandis ejus obsidibus illius impulsu scripsit, fidem habeat.

Domino excellentissimo filio, et nostro spirituali compatri Pippino regi Francorum et patricio Romanorum, Paulus papa.

Quoties perspicua eximietatis vestræ merita mystica consideratione cernens cordis oculis confero, oppido me admirari convenit intemeratam superfluanque excellentiæ tuæ mentis constantiam, et ferventissimum affectum, quem circa Dei amorem et ejus principis apostolorum incessanter gestas, quoniam Deo magis quam hominibus favere niteris. Unde perspicuum est vos præ omnibus regibus et potentibus piis pellere operationibus, quia assumpto cœlesti triumpho ultro te, excellentissime filii et spiritualis compater, ad liberandam Dei Ecclesiam adhibuisti. Et ideo ut ipsum piæ operationis vestræ certam effectum mancipetur, crebro nos congruit, sicut liberatori ipsius sanctæ Dei Ecclesiæ, et ejus peculiaris populi, apostolicos dirigere apices. Primum omnium nobis super omnia neclarea et dulcia existit desiderabilia prosperitatis vestræ gaudia addiscere; deinde vero quæ sanctæ Ecclesiæ Dei et nobis consistunt necessaria quanto citius intimare, ut vera, excellentissime filii, et noster spiritualis compater, agnoscas non pridem per apostolicas litteras eximietati tuæ innotuisse, quæ in his partibus a Desiderio Longobardorum rege impie peracta sunt, atque crudeliter perpetrata. Igitur dum tam perniciosam ejus operationem cernebam, aptum prospeximus præsentem fidelissimum vestrum missum Rodbertum hic apud nos detinere, quatenus quid cœpta jam fati Desiderii regis vel Longobardorum populi malitia pareret præsentialiter agnoscens atque conspiciens, vestram certiore reddidisset eximiam præcellentiam. Etenim sicut pride, ecce et nunc innotescimus a Deo servatæ excellentiæ vestræ quod præfatus Longobardorum rex Pentapolensium per civitates transiens, quas beato Petro pro magna animæ vestræ mercede contulisti, ferro et igne omnia sata et univarsa quæ ad sumpsum hominum pertinent consumpsit; sicque Spoletinam et Bene-

ventanum, qui se sub vestra a Deo servata potestate contulerunt, ad magnum spretum regni vestri desolavit, atque ferro et igne eorundem ducatum loca et civitates devastavit; et comprehensum Albinum ducem Spoletinum, et cum eo satrapas, qui in fide beati Petri et vestra sacramentum præbuerunt, infixis in eis pessimis vulneribus, in vinculis detinet. Appropinquante autem eo Benevento, illico dux Beneventanus fugam arripuit in Otorantinam civitatem; et dum immineret ut ex ipsa sua civitate exire eundem ducem suaderet, nequaquam in eo suam adimplens voluntatem, constituit ducem alium in eodem Beneventano ducatu, nomine Arigis. Et confestim dirigens Neapolim idem Desiderius rex, accessit Georgium imperialem missum, qui ad vos in Franciam directus fuerat, cum quo nefaria clam locutus est, iniens cum eo consilium, atque suas imperatori dirigens litteras, adhortans eum, ut suos imperiales dirigat exercitus in hanc Italianam provinciam; et ipse Desiderius cum universo Longobardorum populo professus est, Deo sibi contrario, auxilium præfatis imperialibus exercitibus impertire, quatenus ex una parte ipsius exercitus, et ex alia idem Desiderius cum universo Longobardorum populo, utrique dimicantes Ravennatum civitatem comprehendere queant, suamque imperator, quod Dominus non permittat, adimplere valeat in quocunque voluerit voluntatem. Nam et cum eodem Georgio imperiali misso constituit ut dromonum Siciliæ stulus in Otorantina civitate dirigatur, ut tam Græci quam Longobardi ipsam obsidentes comprehendere valeant civitatem, eamque concedat imperatori cum hominibus et facultatibus quæ in ea consistunt, et tantummodo ducem illum atque ejus nutritorem Joannem prædicto regi restituat. Post vero dissolutionem eorundem ducatum, conjunxit hic ad nos Romæ idem Longobardorum rex; et cum eo loquentes, nimis eum adhortati sumus, et per sacratissimum corpus beati Petri, atque etiam per tuam a Deo protectam excellentiam, fortiter illum conjuravimus, ut civitates illas, id est Imolam, Bononiam, Auximum, et Anconam, quas nobis præsentialiter, simul per vestros missos, id est Folradum Deo amabilem abbatem, atque Rodbertum, excellentissimæ Christianitati tuæ, et per te etiam beato Petro apostolorum principi pollicitus est redditurum, restituere deberet. Quod minime acquiescere inclinatus est: sed simulans, ut certe atrociorius, varias occasiones adhibuit; inquiens ut si suos quos illic Francia habere videtur, obsides reciperet, tunc in pacis concordia nobiscum conversaretur. Unde petimus te, excellentissime filii et spiritualis compater, et obnixè deprecamur a Deo inspiratam eximietatem tuam, ut jubeas perfectam liberationem sanctæ Dei Ecclesiæ, et ejus peculiaris populi exercere; et ita id quod magna animæ tuæ mercede beato Petro pollicitus es, firmiter permanere: ipsumque Desiderium Longobardorum regem fortiter constringere digneris, ut prolatam a Deo promissionem beato Petro pro-

rectori vestro restituere debeat atque in omnibus A
 adimplere. Tuique studii sit, bone potentissime rex,
 sicut cœpistis, perfectius hanc sanctam Dei Eccle-
 siam et ejus peculiarem populum de hostium incur-
 sione eruere : ut, annuente Deo, certamen benignæ
 operationis tuæ uberrime fecundetur; quatenus in
 die adventus Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu
 Christi, luceas sicut radiantissimus sol inter univer-
 sos reges et potentes, atque ipsam sanctam Dei
 Ecclesiam, et ejus populum tuo adminiculo ereptum,
 divinæ majestati, absque ulla læsionis sævitia, offer-
 re, et tunc centuplum remunerationis ab eodem
 Domino Deo nostro iudice percipere, et vitam æter-
 nam possidere merearis. Coniuro te, fili excellentis-
 sime, per omnipotentem Deum et ejus principem
 apostolorum beatum Petrum, ut benigno intuitu et
 libentissimo animo nostras preces audire jubeas : ut
 et Deus tibi omnipotens, in his quæ ejus potentiam
 deprecatus fueris, suæ divinitatis aures inclinet, et
 victorem te super omnes barbaras nationes faciat.
 Omnes enim omnino gentes quæ super faciem uni-
 versæ terræ consistunt compertum habent tuum
 certamen, quod ad defensionem sanctæ Dei Eccle-
 siæ adhibuisti, et magnum te ac præcipuum regem
 laudabiliter asserunt. Sed et nos bonam tuam famam
 longe lateque protelare atque dilatare non desisti-
 mus, in eo quod certe post Deum sicut murum
 inexpugnabilem tuam firmissimam fidem in nostro
 pectore conferimus, magnam in te post Dei præsi-
 dium possidente spei fiduciam : quod et plerumque
 ob tuæ immaculatæ promissionis fideique meritum
 consecuturi sumus. Etenim magnopere præsen-
 te nostris missos, id est reverentissimum, sanctissimum
 fratrem et coepiscopum nostrum Georgium, atque
 dilectum filium nostrum Stephanum presbyterum,
 ad vestram a Deo custoditam excellentiam misimus;
 dumque vestris Deo amabilibus vestigiis fuerunt
 una cum Rodberto fidelissimo vestro misso præsen-
 tati, cuncta viva voce Christianissimæ excellentiæ
 tuæ quæ acta sunt, et rei exigit meritum, nobisque
 necessaria existentia intimabunt. Maximo namque
 desiderio noster anhelabat animus; apostolicas ex-
 cellentiæ vestræ dirigere litteras salutationis ac visi-
 tationis, ob causam rerum eventus significandum,
 et minime valuimus, imminentiis circumquaque
 Longobardorum regis insidiis. Attamen ecce jam
 duas apostolicarum litterarum assertiones excellen-
 tiæ vestræ clam per maximam industriam misimus,
 et ignoramus si ad vos ipsæ pervenerint litteræ.
 Unde ambigimus ne a Longobardis comprehendan-
 tur. Pro quo et nunc per prænominatos nostros mis-
 sos alias vobis litteras misimus, quasi obtemperantes
 præfati Desiderii regis voluntati, ad suos hospites
 absolvendum, et pacem confirmandum. Sed bone
 excellentissime fili, et spiritalis compater, ideo istas
 litteras tali modo exaravimus, ut ipsi nostri missi
 ad vos in Franciam valerent transire: quoniam si
 hoc non egissemus nulla penitus ratione per Longo-
 bardorum fines transire valuissent. Sed susceptis

A ipsis litteris, earum seriem nullo modo perficiatis,
 neque præfatos hospites permittatis parti Longobar-
 dorum restituere. Potius autem conjuramus te, ex-
 cellentissime fili et spiritalis compater, per Deum
 vivum, et corpus beati Petri, ut fortiter ipsum Desi-
 derium vel ejus Longobardorum gentem constrin-
 gere jubeas, quatenus præfatas quas pollicitus est
 civitates tuæ mellifluæ excellentiæ, et per te beato
 Petro fautori tuo restituat: quoniam nullam, ut
 præfatum est, de his quæ primitus pollicitus est,
 cum eo firmam valimus stabilire convenientiam.
 Oramus autem omnipotentem Deum, ut pio intuitu
 de throno majestatis suæ super vos vestrumque
 regnum respiciat, et sua dextera excellentiam ve-
 stram circumlegal, atque in omnibus muniat, et præ-
 sentis vitæ cursum salubriter exsequi, et regni po-
 tentiam gubernare permittat per plures annorum
 metas, una cum excellentissima et a Deo servata
 filia, et spiritali nostra commatre, atque amantissi-
 mis vestris meisque filiis, et gaudeatis de eorum
 florifero germine: et mittat omnipotens Deus, ut
 semen vestrum splendidissimum usque in finem
 mundi idem regni fruatur culmen, etiam venturo in
 sæculo infinita gaudia cum sanctis et electis suis
 vobis concedat: quatenus sicut in præsentis vita, et
 in futura beatitudine adepti promissam vobis mer-
 cedis coronam, cum Christo regnare mereamini.
 Incolumem excellentiam vestram gratia superna
 custodiat.

EMBOLUM.

C Pro veræ benedictionis causa direximus vobis
 appallateam unam spatham, ligatam in gemmis cum
 balteo suo: anulum unum, habentem hyacinthum:
 storacinum pallium unum, habentem paones. Quam
 parvam benedictionem petimus ut excepta injuria
 suscipere jubeatis. Dominis Carolo et Carolomanno,
 pro magna apostolica benedictione, annulos singu-
 los, habentes hyacinthos.

EPISTOLA III.

AD PIPPINUM REGEM.

*Laudat Pippinum et gratias agit quod adventantibus
 ipsis legatis, Remigio fratre et Authario duce, Desi-
 derius rex civitates et patrimonia Ecclesiæ ex parte
 restituerit, partem alteram in certum tempus reddi-
 turum se condixerit.*

D Domino excellentissimo filio et nostro spiritali
 compatri Pippino regi Francorum et patricio Roma-
 norum, Paulus papa.

Quia excellentia vestra merito honorum operam
 superno examini fuerit comprobata, ipsis jam in
 manifesto rerum exhibitarum effectibus demonstra-
 tum est.

EPISTOLA IV.

AD PIPPINUM REGEM.

*Conqueritur iterum de Desiderio rege, quod promissam
 legatis integram restitutionem non præstat, et
 de comminatoriis litteris quas scripserat. Orat Pippi-
 num, ut tres legatos Ecclesiæ causa mittat.*

D Domino excellentissimo filio, et nostro spiritali
 compatri, Pippino Francorum regi et patricio Ro-
 manorum Paulus papa.

A Deo institutæ præcellentiæ vestræ his nostris apostolicis syllabis, bone potentissime rex, fili excellentissime, et spiritalis compater, sicut nostro post Deum liberatori, ea quæ ad agnitionem nostram de diversis adveniunt partibus, summopere innotescere studemus. Agnoscat siquidem eximietas vestra, intinuisse nobis quosdam sincerissimos fideles spiritalis matris vestræ sanctæ nostræ Ecclesiæ, quod sex patricii, deferentes secum trecenta navigia, simulque et Siciiliensem stolum, in hanc Romanam urbem absoluti a regia urbe ad nos properant. Quid ii velint agere, aut pro qua diriguntur causa, rei veritatem ignoramus: hoc tantum nobis nuntiatum est quod ad nos progredi, et ad vestram summe laudabilem præcellentiam in Franciam ingredi sunt dispositi: eademque nobis destinatas litteras infra hæc nostra scripta vestræ excellentiæ direximus intuendas. Itaque et hoc conservandæ eximietati vestræ innotescimus, quod quemadmodum in præsentia missorum vestrorum constitit cum Desiderio Longobardorum rege, ut nostras Romanorum justitias ex omnibus Longobardorum civitatibus plenius primitus acciperemus, et ita postmodum ad vicem ex omnibus nostris civitatibus integras Longobardis faceremus justitias; freti in hujusmodi ejus sollicitatione, quam in præsentia prædictorum missorum vestrorum exhibuit, nostros missos direximus ad easdem recipiendas faciendasque justitias. Ipse vero varias adhibens occasionum versutias, nequaquam nobis primitus, ut constitit, plenarias de omnibus suis civitatibus facere voluit quas exquirimus justitias, et ita demum suas in integro ex omnibus nostris civitatibus recipere: sed sigillatim tantummodo de una civitate facere, et de alia recipere maluit; volens per hoc dilationem inferre, ne pars nostra Romanorum propriam consequatur justitiam. Et ecce nostri missi nihil impetrantes ad nos sine effectu reversi sunt. Et plures deprædationes ex tunc, atque multa et inaudita mala in nostris immittit finibus. Unde ecce suas confestim direxit litteras, per quas confidens in sua ferocitate, Deum præ oculis non habens, nec beatum principem apostolorum Petrum metuens, comminationes vobis direxit, et inania detractionum verba protulit. Quas et de præsentia, infra hanc nostram exarationis seriem, vestro præfulgido et a Deo instituto culmini direximus, ut earum præcelsa eximietas vestra agnoscens lectum, consideret quanta sit ejus malitia, et elationis cordis superbia, in id quod contra beatum Petrum, et vestram regalem potentiam se erigens, malitias nobis comminatur inferre. Sed nos spem nostram, post Deum, sicut inexpugnabilem murum, firmissimam in vestram a Deo corroboratam excellentiam habemus. Pro quo flexo poplite petimus, et per nos etiam beatus Petrus apostolorum princeps vestram aggreditur eximiam præcellentiam, quatenus inspiratus ob omnipotentem Deo, qui vos sanctæ suæ Ecclesiæ defensorem ac liberatorem constituit, salutem nostram amplissime procurare, et contra om-

nium nostrorum inimicorum ferocitatem et arrogantiam solitus auxiliator et protector noster existere jubeas, Christianissime et spiritalis compater, quatenus lucratissimum præmium a Redemptore nostro Domino Deo, intercedente beato Petro apostolorum principe, consequi mereamini; et sicut terrenum, ita et cœleste regnum cum sanctis et electis Dei per infinita sæcula consequi mereamini. De omnibus vero subtili enarratione præsentis Coniberto vestro fidelissimo vasso injunximus cuncta liquidius vestræ regali potentie suggerere. Sed et hoc obnixè postulamus benignam excellentiam vestram, ut missos vestros aptos, quales vobis placuerint, ad nos dirigere debeat, qui in nostro inveniantur esse auxilio: unus tamen ex eis usque Ticinum properare debeat, ut dum cum Desiderio rege locutus fuerit, quidquid ei in responsis reddiderit, vestræ excellentiæ renuntiet: reliqui vero duo cum vestro dispositu et ordinatione apud nos conjungere festinent, ut in nostro, ut dictum est, consistent auxilio. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

EPISTOLA V.

AD PIPPINUM REGEM.

De sacra mensa Stephano papæ a Pippino rege donata; quo ritu Romæ ab ejus missis ad beati Petri confessionem oblata, et a Paulo papa suscepta atque consecrata sit.

Domino excellentissimo filio et nostro spiritali compatri Pippino regi Francorum et patricio Romanorum Paulus papa.

Cum maximo honorificentie conatu, et dilectionis affectu, quas præclara excellentia vestra misit litteras, ferentibus Andrea et Gunderico solertissimis viris, Christianitatis vestræ missis, acceptantes suscepimus. *Et post alia*: Interea præcellentissime ac benignissime rex Christianissime filii et spiritalis compater, suscepimus et mensam illam, quam olim sanctæ recordationis domino et germano nostro beatissimo Stephano papæ, et per eum beato Petro apostolo obtulistis. Quam et cum hymnis et canticis spiritalibus, litanie laudes solemniter Deo referentes, infra aulam ipsius principis apostolorum introduximus: quamque vestri missi in sacram confessionem, super corpus scilicet ejusdem cœlorum janitoris ex vestri persona obtulerunt. Quam et chrismate unctionis sanctificantes, et sacram oblationem super eam imponentes, sacrificium laudis Deo omnipotenti pro æterna animæ vestræ remuneratione et regni stabilitate obtulimus; decernentes apostolica censura sub anathematis interpositione, nulli unquam licere eam ab Ecclesia beati Petri alienare. Et ecce memoriale vestrum in eadem apostolica aula fulgens permanet in æternum: cujus remunerationem vos credite a justo retributore Domino Deo, et beato apostolorum principe Petro, in cœlestibus regnis adepturum. De Georgio itaque et Petro quod innotuistis omnino agnovimus. Sed hoc in vestræ voluntatis arbitrio relaxamus, ut qualiter vobis placuerit, ita ex eis

agatis, sive illos apud vos detinendo, sive etiam ad nos absolvendo : quoniam omnino quæ vobis placita sunt, et nobis omnino congrua et prospera esse videntur. Præfati denique missi vestri omnia quæ a vobis injuncta exstiterunt liquidius nobis retulerunt; de quibus ad singula responsum reddidimus, eosque de cunctis informatos ad vos enarrandum absolvimus. Omnipotens autem Dominus, qui dives est in misericordia, suæ extensionis brachio vos continua defensione protegat, et omnes adversarios ac rebelles vestris regalibus subjiciat vestigiis, tribuens longæviter ac salubriter, una cum excellentissima filia et spiritali nostra commatre, benignissima regina, et amantissimis natis Carolo et Carolomanno, excellentissimis regibus et patriciis Romanorum, atque Gisila nobilissima, regni gubernacula possidenda, et æterna gaudia cum sanctis et electis perfruenda. Incolorem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

EPISTOLA VI.

AD PIPPINUM REGEM.

Gratias agit de misso ad se sabano, in quo Pippini filia sacris undis abluta suscepta fuerat, et quo pacto exceperit significat.

Domino excellentissimo filio, et nostro spiritali compatri, Pippino regi Francorum et patricio Romanorum, Paulus papa.

Lator præsentium litterarum solertissimus Vulfardus, eximietatis vestræ fidelissimus, plenas jucunditate nobis attulit litteras, quas et cum ingenti lætitia mancipantes, atque lectioni reserantes, magna exultatione ostantes relevati sumus; agnito scilicet per eas præfulgido excellentiæ vestræ dilectionis affectu erga apostolicam sanctam Romanam Ecclesiam, atque fautorem vestrum, cœlorum regni janitorem, principem apostolorum beatum Petrum a vobis exhibito. Qua de re juges omnipotenti Deo efficacius persolvimus grates, profecto dum tam præcipuum fortissimumque virorum his in diebus sanctæ suæ contulit Ecclesiæ tutorem. Interea, Christianissime Dei providentia victor rex, gemina festivitatis peregrinus gaudio, in eo quod optata cordis adepti desideria, in vinculo spiritalis fœderis pariter sumus annexi. Præfatus nempe sodalitatæ vestræ illustris missus pretiosissimum nobis supernæ gratiæ munus attulit, a sabanum videlicet, in quo nostra dulcissima atque amantissima spiritalis filia sacratissimo lavacro abluta suscepta est. Quem et cum magna jucunditate, aggregata populi cohorte, infra aulam sacrati corporis auxiliatricis vestræ beatæ Petronillæ, quæ pro laude æterna memoriæ nominis vestri nunc dedicata dignoscitur, celebrantes missarum solemnias, cum magno gaudio suscepimus; et per allatum eundem sabanum eam tanquam præsentialiter nos suscepisse gaudemus. Unde quia amor fidei vestrum benignum ignivit cor, no-

* *Sabanum videlicet.* In eadem re Victor Ulicensis lib. III de Mirra diacono, et Epidophoro apostata : *Clam forte, nescientibus cunctis, bajulabat illa quibus*

A bis per vinculum spiritalis fœderis adhaerentem, juxta quod domno et germano meo beatæ recordationis sanctissimo Stephano papæ spondidistis, magnas gratiarum actiones a Deo protectæ excellentiæ vestræ persolvimus; implorantes crebro divinam misericordiam, ut ævis vos ac prosperis in solio regni conservans tœatur temporibus, et magno gaudio de ipsius spiritalis nostræ filia perfecta ætate vos jucundari permittat ad exaltationem sanctæ suæ Ecclesiæ. Et quia copiosa nobis, ipsa Spiritus sancti scilicet compaternitatis gratia, quæ opitulante Deo inter nos rata consistit, auctoritas fiduciam contulit, peto et deprecor, benignissime spiritalis compater, optime rex, ut ceptum redemptionis Dei Ecclesiæ, et plenariæ justitiæ beati Petri perficere jubeas bonum opus. Direxit quippe nobis insignis bonitas vestra per suos affatus, sibi innotescere adversantium causarum eventus. Unde certam a Deo protectam eximietatem vestram reddimus, nihil usque hactenus recepisse de his quæ per nostros legatos excellentiæ vestræ petendo mandavimus. Solite namque perfidi et maligni illi, in magna arrogantia cordis permanentes, nequaquam inclinantur justitiæ beati Petri restituere. Tamen omnia, qualiter acta sunt, referentibus vestris missis agnoscere potestis; et subsequentem nostrum missum ad vos direximus, dignas vobis gratias de omnibus referentes, et cuncta per eum eximietati vestræ dirigimus in responsis de his quæ inantes provenerint. Sergio vero archiepiscopo, juxta id quod vestræ innotuit excellentiæ, indesinenter imminemus, ut suæ restituatur Ecclesiæ. Petimus autem excellentem bonitatem vestram, ut reverentissimum et sanctam fratrem et coepiscopum nostrum Vulcharium, sicut præfatus beatæ recordationis dominus et germanus meus sanctissimus Stephanus papa eum benignæ eximietati vestræ commendavit, in omnibus commendatum habere jubeatis. His prælibatis, trinus et unus Deus noster sua vos extensionis dextera protegat, cum dulcissima conjuge, excellentissima regina, spiritali nostra commatre, atque amantissimis vestris meisque filiis, in solio regni sospites permanentes, et in præsentī vita, et in æterna beatitudine uberime concedat valere. Incolorem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

EPISTOLA VII.

AD PIPPINUM REGEM.

Petit auxilium adversus Græcos, qui Ravennam oppugnaturi nuntiabantur; oratque ut Desiderium quoque regem et alios ad ferendam opem excitet.

Domno excellentissimo filio, et nostro spiritali compatri, Pippino regi Francorum, et patricio Romanorum, Paulus papa.

Præcelsæ et a Deo servatæ Christianitati vestrae his nostris innotescimus apicibus, quod jam absolutis vestris missis, qui nuper ad nos conjunserunt,

eum suscipiens de fonte dudum texerat sabana. Has sunt, inquit, linteamina, Epidophore, quas te accubant, dum majestas venerit Judicantis. SIMONE.

Vulchario videlicet sanctissimo fratre et coepiscopo A
 rostro, et Felice religioso, et Ratberto viro illustri,
 conjunxit ad nuntium missum a fidelibus sanctæ Dei
 Ecclesiæ, spiritualis matris vestræ, qui vera semper
 nobis assolent indicare, significans nobis quod nef-
 andi Græci, inimici sanctæ Ecclesiæ Dei, et ortho-
 doxæ fidei expugnatores, Deo sibi contrario, super
 nos et Ravennatium partes irruere cupiunt, atque
 monitionem facere. Unde quia alibi, post Deum et
 beatum Petrum, nostra spes non est, nisi apud ve-
 stram nobilissimam excellentiam; ideo obnixis de-
 precationibus petimus te, excellentissime fili et
 spiritualis compater, ut jubeas propter Deum et reve-
 rentiam beati Petri salutem istius provinciæ a vobis
 redemptæ procurare, et confestim vestrum dignemini
 dirigere Desiderio Longobardorum regi missum, ut
 si necessitas fuerit significata, auxilium nobis pro
 incursione eorundem inimicorum impertire debeat.
 Præcipiens Beneventanis, atque Spoletinis, seu Tu-
 scanis nobis e vicino consistentibus, ut ipsi nostro
 occurrant solatio. Deprecantes et hoc a Deo institu-
 tam excellentiam vestram ut ad nos hoc adveniente
 Martio mense vestrum dirigere jubeatis missum, qui
 hic Romæ nobiscum demorari debeat, ut ipse, si
 necessitas exegerit, apud Desiderium imminere de-
 beat regem pro eodem nobis transmittendo solatio:
 quia, ut plenissime satisfacta est vestra excellentia,
 non ob aliud ipsi nefandissimi nos persequuntur
 Græci, nisi propter sanctam et orthodoxam fide-
 dem, et venerandam Patrum piam traditionem,
 et quam cupiunt destruere atque conculcare. Pro
 quo jubeat solite vestra benigna disponere excel-
 lentia, ut eorundem inimicorum ad nihilum redi-
 gatur vesania, et perfectius hæc provincia, vestro
 certamine redempta, et a vobis beato Petro pro re-
 medio animæ vestræ concessa, ab æmulatorum insidiis
 tuta vestra consueta permaneat protectione, vobisque
 copiosa in cælis ascribatur merces, et nominis vestri
 laus, et universæ gentis exaltatio, sicut et jam factum
 est, nunc multo amplius in universo orbe terrarum
 divulgetur; atque intercedente beato Petro victoriæ
 triumphum e cælo vobis Dominus super omnes tri-
 buat gentes; dum vestro auxilio confusis expugna-
 toribus sanctæ orthodoxæ fidei, pax et lætitia et obser-
 vatio Christianorum fidei in omnibus prædicata fuerit
 Ecclesiis, meritoque ex hoc cælestia vobis a Deo
 conferantur gaudia. Incolumem excellentiam vestram
 gratia superna custodiat.

EPISTOLA VIII.

AD CAROLUM ET CARLOMANNUM, PIPPINI REGIS FILIOS.

*Laudat illos, et hortatur ut in tuenda Ecclesiæ defen-
 sione parentum suorum vestigiis insistant.*

Domnis nobilissimis atque excellentissimis filiis
 Carolo et Carlomanno regibus Francorum et patriciis
 Romanorum Paulus papa.

Olim omnipotens Deus, cernens populi sui Israe-
 litiæ lamentationem, et impiam ab Ægyptiis illatam
 oppressionem, misertus est eis, mittens famulum

A suum Moysen, per quem signa et prodigia exercens,
 eundem suum eripuit populum, et per eum legem
 illis instruens, ad optatam perduxit requiem.
 Cui etiam Josue, ut prælietur bella Domini, adue-
 citur; atque alios sui divini nominis cultores eis
 concessit auxiliares. Sed in omnibus illis non ita
 complacuit ejus divina majestas, sicut in David rege,
 de quo ait: *Servum meum secundum cor meum,
 in oleo sancto unxi eum (Psal. LXXXVIII)*; cui et
 regnum et semini ejus in æternum gloriose tribuit
 possidendum. Sic enim, præcellentissimi atque nobi-
 lissimi filii, a Deo instituti reges, idem Dominus Deus
 noster in vestra Christianissima complacuit excellen-
 tia, atque in utero matris vos sanctificans, ad tam
 magnum regale pervexit culmen, mittens apostolum
 suum beatum Petrum, per ejus nempe vicarium, et
 oleo sancto vos vestrumque præcellentissimum geni-
 torem ungens, cælestibus replevit benedictionibus,
 et sanctam suam catholicam et apostolicam Eccle-
 siam, atque orthodoxam Christianorum fidem vobis
 commisit exaltandam, atque viriliter defendendam.
 Quod profecto excellentissimi filii, Spiritus sancti
 gratia repleti, et cælesti protectione adjuti, agere
 totis nisibus statuistis, et vestro auxilio atque certa-
 mine ipsa sancta Dei Ecclesia, spiritualis mater vestra,
 ab inimicorum insidiis liberata, exultat in Domino
 Jesu Christo, et in conspectu divinitatis vestra efful-
 gent pia opera, et cum David atque Salomone regi-
 bus, et cæteris Dei cultoribus, vestra in cælestibus
 regnis ascripta sunt nomina. Interea dum tanto ve-
 stro beneficio dignoscimur esse relevati, amor nos
 hortatur, Christianissimi ac dulcissimi filii, de vestra
 prosperitate sedule addiscere, in Domino gratulari.
 Et ideo visitationis atque salutationis paterno affectu
 his nostris apostolicis apicibus persolvimus vincu-
 lum, magnopere presentem Petrum, primum defen-
 sorum sanctæ nostræ Ecclesiæ, nostrumque fidelem
 missum ad vestram dirigentes excellentiam, quate-
 nus desiderabilem nostra vice referat salutem. Quem
 petimus benigne a vobis suscipi, et de vestra per cum
 sospitate nos certos lætosque reddi; obnixè petentes,
 dulcissime filii, excellentiam vestram, ut pia vestigia
 sequentes, imitatores efficiamini Christianorum pa-
 rentum vestrorum, avi nempe et proavi, atque ex-
 cellentissimi et a Deo instituti magni regis genitoris
 vestri et præcellentissimæ genitricis vestræ a Deo
 conservandæ reginæ; qui vere præ omnibus regibus
 fideles Deo et beato Petro esse comprobantur, quo-
 rum merita in cælestibus regnis fulgent. Unde et
 petimus misericordissimam Dei nostri longanimita-
 tem ut sua vos gratia protegens avis et prosperis
 temporibus regalia scepra concedat perfrunda,
 dilatans terminos regni vestri, et victorias vobis de
 cælo tribuat, omnesque adversarios vestris proster-
 nat vestigiis, et sicut terrenum, ita et cæleste re-
 gnum vobis per infinita sæcula tribuat possidendum.
 Bene valete.

EPÍSTOLA IX.

A

EPÍSTOLA X

AD PIPPINUM REGEM.

Monachos a Remedio Pippini fratre Romam missos ad disendā psalmodiæ modulationem, Simeonis prioris scholæ canonum disciplinæ traditos esse, ut postulabat.

Domno excellentissimo filio, et nostro spiritali compatri, Pippino Francorum regi et patricio Romanorum, Paulus papa.

Cum charitatis amor quem erga vestram a Deo illustratam insignem gerimus excellentiam nostro enucleatis vigeat cordi, curæ idcirco nostræ existit, excellentissime regum, vestræ gnauiter et præclaræ totis obtemperare nisibus voluntati: præsertim dum et amplissimo vestræ excellentiæ præsidio reuelati, et post Deum ab insidiatorum videamur sæuitia erepti. Et ideo quoties nobis relationum vestrarum apices perferuntur, gratuito acceptantes animo, confestim quod eorum textus eloquitur effectui saragimus mancipandum. Unde susceptis in præsentia Deo protectæ excellentiæ vestræ syllabis, nempe relectis, protinus cuncta quæ ferebantur in illis libenter adimpleuimus. In eis siquidem comperimus exaratum quod præsentibus Deo amabilis Remedii germani vestri monachos Simeoni scholæ canonum priori contradere deberemus, ad instruendum eos in psalmodiæ modulatione, quam ab eo apprehendere, tempore quo illic in vestris regionibus existit, nequiverant: pro quo valde ipsum vestrum asseritis germanum tristem effectum, in eo quod non ejus perfecte instruxisset monachos. Et quidem, benignissime rex, satisfacimus Christianitati tuæ, quod nisi Georgius, qui eidem scholæ præfuit, de hac migrasset luce, nequaquam eundem Simeonem a vestri germani seruitio abstrahere niteremur. Sed defuncto præfato Georgio, et in ejus idem Simeon, utpote sequens illius, accedens locum, ideo pro doctrina scholæ eum ad nos accersivimus. Nam absit a nobis ut quidquam quod vobis vestrisque fidelibus onerosum existit peragamus quoquo modo. Potius autem, ut præfatum est, in vestræ charitatis dilectione firmi permanentes, libentissime, in quantum virtus suppetit, voluntati vestræ obtemperandum decertamus. Propter quod et præfatos vestri germani monachos sæpedito contradidimus Simeoni, eosque optime collocantes, solerti industria eandem psalmodiæ modulationem instrui præcepimus, et crebro in eadem, donec perfecte eruditi efficiantur, pro amplissima vestræ excellentiæ atque nobilissimi germani vestri dilectione, ecclesiasticæ doctrinæ cantilena disposuimus efficaci cura permanere: optantes de reliquo excellentiam vestram ævis ac prosperis temporibus in Domino valere et regni perfrui sceptro, atque triumphales de hostibus, incedente beato Petro, consequi victorias. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.

AD FRANCOS UNIVERSOS.

Gratias agit pro fidei opera Ecclesiæ Romanæ præstita. Laudat gentem Francorum, ejusque reges, et benedictiones uberrimas impertit.

Paulus servus servorum Dei omnibus dilectis nobis episcopis, et venerabilibus presbyteris, et abbatibus, atque religiosis monachis, gloriosis etiam ducibus et comitibus, seu universæ Christo dilectæ generalitati exercitus a Deo proæcti regni Francorum constitutis.

Considerantibus nobis, et velut ignitam coram nostris aspectibus splendens Christo amabilis fortitudinis vestræ fidem, et laboriosum certamen adhibentibus, quod liberationi sanctæ catholicæ et apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, quæ vos verbo prædicationis peculiaritatis modo sinceris genuit filios, exhibere totis nisibus studetis, magna nobis admirandi inhæret qualitas, et hæc laudis præconia vestro nomini, et benedictæ generationi proferre in universo non desistimus orbe terrarum. O dulcissimi atque amantissimi nobis, quam vicissitudinis reparationem vestro exercitui conferemus? aut quæ thesaurorum copiæ dignæ sint ad tot beneficiorum præsidia quæ sanctæ Ecclesiæ conuistis? At licet in hoc mentis consideratio et possibilitas coarctetur vobis digna rependere, verumtamen est *judex justus* in cælis Dominus Deus noster, qui *digna vestrorum* retribuet operum merita. Vere enim elevatum est nomen genti vestræ super multas generationum nationes, et regnum Francorum vibrans emicat in conspectu Domini; quod talibus benignissimis catholicæ et apostolicæ sanctæ Dei Ecclesiæ liberatoribus præornatur regibus. Novus quippe Moyses, novusque David in omnibus operibus suis effectus est Christianissimus a Deo protectus filius et spiritalis compater, dominus Pippinus, Dei nutu victoriosissimus rex, per quem exaltata Dei Ecclesia triumphat, et fides catholica ab hæreticorum telo illibata consistit. Et vos quidem, charissimi, gens sancta, regale sacerdotium, populus acquisitionis, cui benedixit Dominus Deus Israel, gaudete et exultate, quia nomina vestra regumque vestrorum exarata sunt in cælis, et merces vestra magna est coram Deo et angelis ejus. Firmum quippe beatissimum Petrum apostolorum principem, cui a Redemptore nostro ligandi solvendique peccata in cælo ac in terra concessa est potestas, adepti estis protectorem. Sed omnipotens Dominus, ejusdem sui apostoli intercessionibus, benedicat, protegat, atque confortet, et corroboret Deo amabilem communitatem vestram, actusque vestros in beneplacito suo disponat, tribuens vobis a cælo victoriam, fines vestros dilatet, subjiciens excellentissimis regibus vestris omnes barbaras nationes, ad perfectam liberationem et exaltationem sanctæ universalis Dei Ecclesiæ, et fidei orthodoxæ integritatem: detque vobis ea sapere quæ illi sunt placita, et multo amplius corda vestra in amore beati Petri et

ejus apostolicæ sedis illustret : fidelique studio ejus præceptis apostolicis obtemperantes , et præsentis vitæ cursum cum victoria et bona fama exsequi , et æterna gaudia cum cœli civibus perfrui mereamini.

EPISTOLA XI,

SIVE DIPLOMA PRO IMMUNITATE MONASTERII SANCTI HILARI GALIATENSIS SUB RAVENNATE ECCLESIA POSITI.

Igitur de divino nutu ante horum... annorum sanctæ recordationis dominus et germanus noster beatissimus Stephanus, hujus apostolicæ sedis præsul ad redimendam Italiæ provinciam, simulque exarchatum Ravennatum de manibus gentium, Franciæ properasset regionem ; contigit, eo revertente, suum peragrari iter per monasterium beati Hilari, situm in territorio Populiense : cessante æmulum sævitiæ, gratissime atque cum maxima honoris humilitate susceptus est ab Anscauso quondam Populiensi episcopo et abbate ipsius venerabilis monasterii : et... eundem beatissimum pontificem.... præditus quondam Anscausus episcopus affluenter ipsius itineris subsidia illi tribuit.

Et dum idem beatissimus prædecessor noster hujus apostolicæ sedis antistes suo laborioso certamine provinciam illam, videlicet exarchatum Ravennatum, a jugo servitutis ditionis gentium Dei providentia redemit; tunc vicissitudinem propensi benefici eidem Anscauso episcopo irrogans, prædictum monasterium diebus vitæ suæ fruendum illi concessit. Unde et nos hujusmodi concessi præsidii largitærem sub apostolicæ præceptionis pagina confirmavimus, atque jurisdictioni sanctæ nostræ Ecclesiæ submisimus eum.

Nunc vero divina vocatione ipso Anscauso de hac migrante luce, agnoscentes rei veritatem, prædictum venerabile monasterium juris sanctæ Ravennatis Ecclesiæ a diuturnis existere temporibus, ideoque perpendentes contra omnem rationem esse ut ipse venerabilis locus a sancta Ravennate Ecclesia abstrahatur..... ea quæ pridem pro subtractione ejus promulgata sunt incongrue atque irrationabiliter omnia irrita et invalida esse statuentes, statuimus.

Unde per hujus nostræ apostolicæ præceptionis paginam, denuo ipsum venerabile monasterium beati Hilari cum omnibus ei pertinentibus sub jurisdictione Ravennatis Ecclesiæ, atque reverendæ fraternitatis tuæ successorumque tuorum, perpetuis atque perennibus temporibus statuimus permanendum : et ut tuæ... successoribusque tuis placuerit, perenniter ipse venerabilis locus disponatur. Statuentes apostolica censura sub anathematis interdictione, et divini iudicis obstatione, nulli cuilibet personæ parvæ vel magnæ quoquo modo licere idem venerabile monasterium a jurisdictione sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, atque tuæ fraternæ reverentiæ successorumque tuorum auferre : sed eisi quodlibet monimen de eodem monasterio contrariam Ecclesiæ vestræ Ravennati repertum fuerit, vacuum et inane esse decernimus. Datum Nonis Februariis,

imperante domno piissimo Augusto a Deo coronato magno imperatore, anno XL, et pacis ejus anno [Leg. post consulatum] XX [XIX], sed et Leone imperatore ejus fitio anno VII, indictione 12.

EPISTOLA XII.

AD JOANNEM ABBATEM.

De ecclesia ac monasteriis a se erectis in paternis ædibus sub titulo sanctorum Stephani papæ et martyris, et Silvestri papæ et confessoris.

Paulus episcopus servus servorum Dei Icontio [Leontio] religioso presbytero et abbati venerabilis monasterii sanctorum Stephani martyris atque Silvestri confessoris Christi, et aliorum innumerabilium martyrum et confessorum Dei in eodem sancto monasterio a nobis annuente Deo fundato quiescentium, et cum eo ipsi venerabili monasterio in perpetuum.

Inter diversa studiorum examina et varias humanæ inconstantiae operationes, quæ nimirum in hac temporali vita pertractantur, illa præsertim toto mentis nisu perficienda sunt quæ ad laudem Domini Dei nostri et sanctorum ejus celeberrimum respiciunt honorem. Et profecto omnia sequuntur prospera, si primitus quæ Deo sunt gloriosa, et sanctis ejus præfulgida, procuramus. Ob hoc nempe, dum divina Redemptoris nostri ineffabilis potentiae gratia in meam respicere dignata est exiguitatem magna cura insistere, et anhelante fere dilectionis affectu diuturna ejus benignitate ac misericordia procuramus laudes, et meorum ipsi offerre majestati desideria votorum. Atque ex hoc divinæ illustrationis compunctus inspiratione, vehementer, licet immeritus, procurare studui ea quæ ad cultum Dei et dignam sanctorum pertineant venerationem, et maxima roborationis censura confirmare.

Quoniam valde me, fateor, optimis beneficiorum eorundem sanctorum suffragiis apud divinam adjutum misericordiam, pro eo quod nullis virtutum profectibus mereor institutum, scilicet gravi peccatorum mole prægravatum, adeo magnum et terribile apostolicæ sedis officium prosequi, nisi eorum præsidio divina me præveniret dignatio. Verumtamen in hoc omnipotentiae suæ cunctorum præscius conditor et redemptor Dominus noster Jesus Christus demonstrat indicia, quod ea quæ apud eos ipsos despecta sunt, nobis ad spem profectus, potentiae suæ gratia illustrante, perducit, quod in me nimirum cernitur evenisse. Idcirco ingenti gratulationis lætitia reffectus, laudem Domini loquitur os meum, cor et lingua benedicit sanctum nomen ejus, magnæ pietatis clementiæ congruenter confero vota.

Igitur cum per evoluta annorum spatia, diversa sanctorum Christi martyrum atque confessorum ejus foras muros hujus Romanæ urbis sita antiquitus cœmeteria neglecta satis manerent diruta, contigit postmodum ab impia Longobardorum gentium impugnatione funditus esse demolita. Qui etiam et aliquanta ipsorum effodientes martyrum sepulcra, et impia devastantes, quorundam sanctorum deprædati, auferentes secum deportaverunt corpora. Et ex

eo tempore omnino desidiose atque negligenter eis A debitus venerationis exhibebatur honor. Nam et (quod dici nefas est) etiam et diversa animalia in aliquantis eisdem sanctorum cœmeteriis aditum habentia : illic etenim eorum existebant septa animalium, in quibus fetoris egerebant squalorem.

Unde conspecta eorundem sanctorum locorum desidiosa iucuria, et ex hoc valde ingemiscens, atque plurima doloris attritus mœstitia, aptum prospexit, Deo annuente, eosdem sanctos martyres et confessores Christi, et virgines ex iisdem dirutis auferre locis. Quos et cum hymnis et canticis spiritalibus in hanc Romanam introduximus urbem, et in ecclesiam, quam noviter a fundamentis in eorum honorem construxi (intra mœnia scilicet in domo quæ mihi parentali successione obvenit, in qua ne B natum constat atque nutritum) eorum sanctissima collocans condidit corpora. Ubi congregationem constitui monachorum speciali censura in honorem et in nomine beatorum Stephani papæ et martyris, atque Silvestri papæ et confessoris Christi. In quo veneranda eorum quiescunt corpora, monasterium virorum monachorum esse censui, scilicet ad modulationis exercendam psalmodiam, in perpetuum esse decrevi, constituens sedulas ibidem Domino Deo redemptori nostro referri laudes, et æternam eorundem sanctorum illic quiescentium venerationis memoriam ad gloriam divinæ potentæ celebrari, atque pro dilatione atque stabilitate reipublicæ, nec non et salute omnium fidelium Christianorum, et ob meorum veniam delictorum quotidianas fundi preces, et C debitum et condecens eisdem omnibus Dei sanctis exhiberi honorem.

Quoniam dum ipsi martyres Christi, contemptis humanæ gloriæ blandimentis, atque diversa tormentorum supplicia perpassi, pro Christi sunt nomine capite truncati, et amici Dei effecti : omnino congnovit ut sicut eorum animæ in cœlestibus regnis cum angelis triumphant, ita et in terris quoque eorum sacratissima corpora lucidissimis habitaculis collocata optime ab omnibus venerentur Christianis, dum nimirum impensius pro suis cultoribus divinam non resistunt implorare omnipotentiam. Ipsorum quippe me sanctorum confero præsidiiis, confidens eorum me suffragiis a peccatorum qua premor exui mole.

Et ecce, propitiante Domino, idem a nobis in eorum honorem fundatum monasterium diversis prædiis atque rebus et possessionibus urbanis vel rusticis, et cunctis necessariis utensilibus optime ditantes, omnia quæ ad concinnationem luminarium, et sedulam sacrificiorum oblationem, vel ea quæ ad usus illic consistentium monachorum sufficiunt, concessimus, id est massas, fundos, casales, colonias, vineas etiam atque hortos, et oliveta, seu domos et hospitia, salinas, et aquimolas, vel piscarias, et reliqua possessionum prædia in diversis locis et civitatibus sita, simulque et servorum famulantium secum peculia. Addentes etiam, et sub jure et ditione ipsius nostri monasterii confirmantes aliqua monasteria et

venerabilia loca cum universis possessionibus et omnibus eis generaliter et in integro pertinentibus.

Itæc nempe omnia loca, possessiones vel prædia urbana vel rustica, cum universis generaliter et in integro eis pertinentibus, ubi et quocumque loco et civitate consistunt, et a nobis jam præfato nostro monasterio concessa sunt, vel in posterum fuerint largienda, per præcepta pontificalia et cæteras monitiones ibidem sint vel fuerint confirmata, præside[n]te sacerdotali concilio, statuente sancimus apostolica censura, et sub divini iudicii obtestatione a nostris successoribus pontificibus servanda decernimus ; ut in eodem venerabili monasterio perenniter permaneant, atque in ejus usu pro quotidiana sacrificii oblatione, in luminarium concinnatione, atque sustentatione illic existentium monachorum sempiterno jure proficiant.

Unde et sub terribili et tremenda futura cavemas die adventus magni Domini nostri Jesu Christi, in qua judicaturus est vivos et mortuos et sæculum per ignem, etiam et maximis sub anathematis interdictionibus Domini nostri Jesu Christi, et B. Petri principis apostolorum auctoritate decernimus, nullo quoque modo nostrorum successorum pontificum licere, vel alicui magnæ parvæque personæ, cujuscunque sit honoris prædita dignitate, qualibet exquisitiore ingenii arte dissolvere hæc quæ a nobis pro intuitu ad laudem Redemptoris nostri et honorem sanctorum ejus constituta sunt. Nec penitus ex iisdem locis vel possessionibus atque rebus et facultatibus, familiis etiam et pecuniis, vel quidquid ad idem venerabile monasterium pertinere dignoscitur, auferre ; neque quoquo modo alienare ; potius autem omnia, ut prælatum est, in eodem sancto loco perenniter in integro permaneant. Sed nec abbas, qui pro tempore curam ipsius monasterii gesserit, quoquo modo præsumat quemlibet locum qui in usibus monasterii cuiquam locare aut vendare, nec quidquam ex rebus ei pertinentibus usurpare ac fraudare.

Statuentes interea et hoc decernimus, ut cuncta congregatio monachorum in eodem sancto consistentium monasterio in die Domino Deo nostro referat laudes, et debitum illic quiescentibus martyribus atque confessoribus Christi persolvant honorem : sed etiam ei, qui vires subvenit [subjecit], amplissimas omnium Redemptori nostro studeant referre laudes ; quoniam scriptum est : *Et adjiciant super eam laudem tuam (Psalm. LXX)*. Nam et hoc promulgantes sancimus, et per omnipotentis Dei nostri virtutem, sub terribili anathematis obligatione, omnes obtestantes decernimus, nullum unquam præsumere quamlibet contrarietatem aut malitiam in eodem nostro monasterio, vel pertinentibus ei causis inferre ; sed magis pro Dei timore et maximo sanctorum ejus honore cuncti juvenina et auxilii opam ipsi vel pertinentibus ei causis atque utilitatibus ingerant, et participes et ipsi hujus boni efficiantur operis, et mercedis præmia hujuscemodi beneficio ab omnipotenti Deo consequantur.

Hæc vero omnia a nobis ad laudem Redemptoris nostri promulgata, et ab universo sacerdotali concilio confirmata, et maximis obligationibus corroborata Deo vivo et vero decernimus perenniter conservanda. Si quis autem ex nostris successoribus pontificibus, aut ex quocunque homine potente vel inferiore, magna scilicet parvaque persona, cujuscunque sit honoris præditus et dignitatis, præsumperit quocunque argumento vel exquisita occasione hæc quæ a nobis ad cultum Dei statuta sunt destruere aut dissolvere, vel quoquo modo temerare, aut etiam frangere, et (quod non optamus) quemlibet locum aut possessionem, vel quidquid prædicto venerabili monasterio pertinere dignoscitur, auferre aut alienare ex eodem sancto loco conatus fuerit, sciat se Domini nostri Jesu Christi, atque beati Petri principis apostolorum auctoritate, insolubili anathematis vinculo nodatum esse, et a regno Dei alienatum, contrarios sibi sentiens omnes eosdem sanctos martyres, et confessores, et virgines Christi, et cum ipsis ante tribunal Dei omnipotentis in tremenda examinis die iudicii debeat cum eisdem sanctis facere rationes.

Ipsam enim iudicem peto qui est retributor omnium, pro cuius laude hæc nos constituisse dignoscimur, ut iram suæ potentiae, omnibus hujus nostri apostolici constituti transgressoribus inferat, et insanabili ultionis vulnere percutiat cunctos qui prædictum nostrum monasterium lædere, vel contrariam mentem in causis pertinentibus ei exhibere tentaverint, vel quidquam ex omnibus ei pertinentibus abstollere [abstrahere] præsumperint: ut sit vita eorum laboriosa et pessima, nimisque lugubris, atque languentes deficiant, et suorum minime consequantur, nisi resipuerint, veniam delictorum, sententiam sumentes Ananias et Sapphiræ, qui mendacii noxa infecti [F., infecti] ante pedes apostolorum expiraverunt. Contingatque eis sicut Dathan et Abiron, quos, aperiens terra os suum, vivos deglutivit. Et cum diabolo ejusque atrocissimis et deterrimis pompis, atque cum Juda traditore Domini nostri Salvatoris Jesu Christi, et omnibus impiis deputati in tartareo igne, et inextinguibili incendio, et in voragine chaos demersi crementur in æternam.

Porro qui inventi fuerint monasterium nostrum defendere, quod ad laudem Dei et honorem sanctorum ejus constituimus, et omnia quæ in hoc apostolico continentur constituimus, annexa custodientes, integra mentis sinceritate observaverint, a dextris Dei inveniantur in loco lucis constituti, et omnes sanctos Dei martyres, confessores et virgines Christi, qui in eodem venerabili monasterio quiescunt, firmos habeant protectores, eorumque suffragiis et in præsentis vita adjuventur, et in futura beatitudine cælestis regni gaudere cum angelis Dei et omnibus sanctis et electis per infinita consequantur sæcula.

Subscriptiones episcoporum.

Paulus episcopus sanctæ catholicæ et apostolicæ

PATROL. LXXXIX.

A Romanæ Ecclesiæ huic constituto a nobis facto subscripsi.

Joannes humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Nepe-
sinæ huic constituto a nobis facto interfui et subscripsi.

Joannes humilis episcopus Ecclesiæ Tiburtinæ huic constituto a nobis facto interfui et subscripsi.

Gratianus humilis episcopus Veltrensis Ecclesiæ huic constituto a nobis facto interfui et subscripsi.

Petrus humilis episcopus Ecclesiæ Labicanensis huic constituto a nobis facto interfui et subscripsi.

Parvus humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ in Tribus Tabernis huic constituto a nobis facto interfui et subscripsi.

B Bonifacius humilis episcopus Ecclesiæ Tifernæ, etc., *ut supra*.

Domnus humilis episcopus Ecclesiæ Maturanensis [Marturanensis], etc., *ut supra*.

Epiphanius peccator episcopus Ecclesiæ Perusianæ, etc., *ut supra*.

Constantinus humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Anagninæ, etc., *ut supra*.

Anastasius humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Senogaliensis, etc., *ut supra*.

Leo humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Salernitanæ, etc., *ut supra*.

Petrus humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Ceren-
sis, etc., *ut supra*.

C Leo humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Albanensis, etc., *ut supra*.

Gregorius humilis episcopus Ecclesiæ Prænestinæ, etc., *ut supra*.

Jordanus humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Senensis, etc., *ut supra*.

Adam humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Hortanæ, etc., *ut supra*.

Rodolphus humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Cellensis [Calpiensis, vel Vercellensis], etc., *ut supra*.

Gregorius humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Sil-
væ Candidæ, etc., *ut supra*.

Sunalbus humilis episcopus sanctæ Ecclesiæ Amerinæ, etc., *ut supra*; et alii ceteri qui capere possumus: ita ibi.

Subscriptiones cardinalium.

D Gregorius archipresbyter sacre Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Balbinæ.

Philippus humilis presbyter sacre Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Marci.

Gregorius sacre Romanæ Ecclesiæ humilis presbyter tituli sanctæ Anastasiæ.

Theophilus sacre Romanæ Ecclesiæ humilis presbyter tituli sanctæ Sabinae.

Eustochius humilis presbyter sacre Romanæ Ecclesiæ tituli.....

Stephanus humilis presbyter sacre Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Cæciliæ.

Constantinus humilis presbyter sacre Romanæ Ecclesiæ tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Marius humilis presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Laurentii qui vocatur Damasi.

Subscriptio trium episcoporum qui residui erant, sed defectu chartæ absque subscriptione præterierant.

Suthinius episcopus Tranensis Ecclesiæ.

Leontius episcopus Amiterninæ Ecclesiæ.

Stephanus episcopus Ferentinatis Ecclesiæ.

Subscriptio reliquorum cardinalium.

Theopemptus presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Eusebii.

Leontius presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Susannæ.

Eusebius presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli Laurentii in Lucina.

Benedictus presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli S. Marcelli.

Clemens presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Anastasiæ.

Christophorus presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli Vitalis.

Donatus presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Sixti.

Andreas presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Mariæ in Callisto.

Saxolus presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Cyriaci.

Hermogenes presbyter sacræ Romanæ Ecclesiæ tituli sanctæ Priscæ.

Petrus humilis archidiaconus sanctæ sedis apostolicæ.

Datum quarto Nonas Junii, imperante domino Constantino Augusto, a Deo coronato magno imperatore, anno quadragesimo primo, ex quo cum patre regnare cœpit: et post consulatum ejus anno vigesimo primo, indictioe decima quarta.

Porro in eadem membrana Pauli papæ verbis hæc addita reperiuntur.

B Mense Julii die decima nona introduximus in hoc oraculum corpus beati Silvestri episcopi et confessoris Christi. Mense Augusti, die septima decima introduximus corpus beati Stephani martyris atque pontificis, tempore Constantini et Leonis Augustorum, et Pippini excellentissimi regis Francorum et defensoris Romani, indictione quarta decima.

EPISTOLA PAULI PAPÆ I,

Quam nec Carolinus nec Labbeanus codices dederant,

[Wilkins, Concil. Mag. Brit. tom. I.]

AD EGGBERTUM EBORACEN-EM ARCHIEPISCOPUM, ET EADBERTUM REGIS ANGLORUM FILIUM,

Ut ablata ab eodem regis filio Forthredo abbati monasteria restituat.

Dilectissimo fratri Egberto archiepiscopo, sed et Eadbercto excellentissimo filio regi Paulus papa salutem.

Arbiter rerum et opifex, qui, solo verbo cuncta ex nihilo fingens, humanam (de) limo creavit naturam, trinus et unus Dominus Deus noster, cui machinæ poli ac telluris materia perenni lege famulantur, ad hoc prudentissimam nobilitatem vestram dominicæ plebis suæ curam instituit exsequi, ut ea quæ ad ejus divinæ majestatis cultum respiciunt solertii cura inliantur perficere studeatis, quatenus vestræ industriæ præsidio protegatur eorum salus, qui hujus mundi latebrosis insidiis (non) carent. Etenim, nobis dilectissime, multorum relatione affatim comperimus efficaci solertia vos polere. Et quia attentius de illa florigera vita, quæ nullo terminorum succiditur sine, mente devota cogitare anhelatis, ideo libentissime ea, quæ ad vestræ animæ respiciunt salutem, per nostram apostolicam admonitionem, dilectionem, atque excellentiam vestram postulare aptum prospeximus. Itaque veniens ad limina protectorum vestrorum beatorum principum apostolorum, Petri ac Pauli, præsens Forthredus religiosus abbas retulit nobis, inquiring quod tria monasteria illi concessa fuissent a quadam abbatisa, id est, monasteria quæ Staninggrave seu

C Cuchawalda et Donaemulthe dicuntur. Quæ videlicet, monasteria per vim ab eo tua abstulit excellentia et cuidam Patricio, fratri ejus, Moll nomine tribuit. De qua re nimis tristes effecti sumus, excellentissime fili, quoniam extra præceptum Dei hoc omnino egisti. Et liquet profecto quod ad excidium animæ tuæ pertinet, dum eadem monasteria ab eo qui in officio divini cultus perseverat abstulisti, et qui in hujus mundi curis desudat concedere studuisti. Neque enim fas est, excellentissime fili, ut humani favoris magis intuitum quam Dei timorem præ oculis tuis adhibeas. Debuerat enim excellentissima prudentia tua de suis propriis opibus, locis, atque amoenis eidem venerabilibus prærogativa subsidii adminicula impertiri. Quoniam scriptum est: *Honora Dominum de tua propria substantia* (Prov. III, 9). Quapropter hortamur solertiam vestram, et per apostolicam sedem admonemus, ut sibi vere obedientes, prout debetis, ob amorem protectoris vestri, præfato Forthredo abbati ipsa tria monasteria restituatis; quatenus, juxta quod a præfata abbatisa illi concessa sunt, sine qualibet ambiguitate aut infestâ molestia perfrui mereatur, et secundum præditam et insitam vobis solertiam cuncta venerabilia loca pro intuitu fovere et in omnibus protegere maturate. Atque quod ab eis ablatum est modis omnibus eisdem sanctis restituendum vestræ adhzreat curæ, ut ex hoc prava vitiorum usurpatione amputata, nulli laicorum, vel aliæ cuilibet personæ, denuo licentia admittatur piorum pertinentia locorum inva-

dendi, sed magis vestro studio ea quæ respiciunt ad A muneratōnis administratōnem, et contra hostis ferocis religiositatis propositum impensius propagentur. Ex versutiam prævalebis, et æternam procul dubio eon- hoc enim, excellentissime fili, divinum assumes re- sequi promereberis vitam.

ANNO DOMINI DCCLXX.

ALANUS

ABBAS.

Hujus HOMILIARIIUM manuscriptum inter alios codices Bibliothecæ Buranæ Bernardus Pezrus, tom. III Anecdotorum, p. III, memorat his verbis: — « *Alani abbatis S. Mariæ Homiliarium*. In cod. membr. in 4° ms., sæculi VIII vel IX, opus in duas partes tributum est. Prior continet homilias Patrum ab Adventu Domini usque ad Pascha; posterior reliquas usque ad anni ecclesiastici finem. Hoc videtur esse *Sermonarium* quod in *Descriptione pecunie et librorum a Kisyla regina ecclesiæ Cochalonensi* oblato- rum recensetur. Cæterum hoc idem opus in æque antiquo codice in folio asservatur in Bibliotheca Tegernseensi, ubi auctor *Alanus* vocatur. Ex hoc Tegurini agentes integram præfationem exscripsimus, quæ sic incipit: *Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi gratia rutilante, opacitatis tenebris ab agro legis repulsis, atque mortiferum virus (ita cod.) legis litteræ excluso, quasi quidam Evangelici aratores existiterunt apostoli, etc.* Finis præfationis hic est: *Hæc enim et alia quæ infra tenentur vel sequuntur, ego Alanus ultimus omnium servorum Dei, nomine, non opere, vocatus abba in cænobio Sanctæ Matris Domini intemeratæ Virginitatis beatæ Mariæ, ob multorum equidem utilitatem in hoc corpore aggregare curavi.* »

ANNO DOMINI DCCLXX.

S. AMBROSIUS

CADURCENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA.

(Ex Boll. Actis SS. continuatis a DD. JOS. VENDEMOERE et JOS. VANHECKE, Soc. Jes. presb. — Bruxellæ, 1843.)

§ 1. Memoria Sancti in fastis sacris et ejus cultus.

1. Usuardus, variaque Adonis apographa sancti Ambrosii memoriam hac die recolunt; sed inter se non conveniunt circa varia adjuncta, quæ hodiernam annuntiationem circumstant. Nam in Adonianis apographis, a Domino Georgio extra textum Adonis puri allatis, sub die XVI Kalendas Novembris, habetur (a): « Apud Bituricam civitatem, natalis sancti Ambrosii presbyteri et confessoris: » Fuldense quoque anonymi Martyrologium, quod teste laudato Georgio (b) sæc. X conscriptum fuit, sanctum annuntiat his verbis (c): « Natalis sancti Ambrosii presbyteri et confessoris; » insuper et Usuardus, qualem edidit Sollerius noster, habet: « In territorio Bituricensi, sancti Ambrosii confessoris; » quia autem alio characterè adscribitur in Usuardo Molani: *episcopi Cadurcensis*, ideo tanquam additamentum habet Molanus ipse, et, qui illum sequitur, Sollerius noster.

(a) Martyrol. Adonis. Romæ 1745, p. 531.

(b) Ibid. Præf., xv.

B Omnes itaque hi hagiologi eo modo loquuntur, quasi Cadurcenses infusæ sancto Ambrosio adscribendæ non essent: verumtamen id silentium sancti nostri episcopatus præjudicare non debet, quippe qui discrete asseritur in ejus Vita infra edenda; quæ quamvis cœva non videatur, ejus tamen est antiquitatis, ut fidem suam probare valeat circa præcipuum adjunctum vitæ. Sed præterea non omnino certa est Usuardina lectio, quam nobis exhibet Sollerius: nam ejusdem Usuardi Martyrologium sincerum, quod tanquam ipsius auctoris *autographum* edidit Parisiis anno 1718 monachus ordinis sancti Benedicti Sammauriniensis, D. Bouillard, alio modo legit, scilicet: « In pago Bituricensi sancti Ambrosii Cadurcensis episcopi. » Hanc lectionem *veram* quidem pronuntiat Sollerius, « sed alteram, ait, quæ nostra est, vere Usuardinam existimo. » Non vacet nobis in merita alterius lectionis operosius inquir-

(c) Ibid., p. 671.